

ЕПІСТОЛЯРНА СПАДЩИНА Г. СКОВОРОДИ ЯК ДЖЕРЕЛО ВИВЧЕННЯ ДУХОВНОСТІ СЛОБОЖАНЩИНИ

Кахніашвілі А. С., Хіріна Г. О.

Науковий керівник: Іванова К. А.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

kahniashvilinastya@gmail.com

Вступ. «Світ ловив мене, та не спіймав», — написано на могилі відомого українського філософа Г.С. Сковороди. За цими гучними та водночас волелюбними словами мислителя криється його життя, його філософія. Якщо поринути в біографію Г.С. Сковороди, то можна зрозуміти одне: він був усюди, але надовго не залишався ніде. Проте було таке місце, що змушувало його неодноразово повертатись. Це місце – Слобожанщина.

Мета дослідження. Дослідити вплив Слобожанщини на творчість Г. Сковороди, та шанування пам'яті філософу.

Матеріали та методи. Твори, листи Г.С. Сковороди до друзів, що мешкали на Слобожанщині, біографічний, порівняльно-історичний методи.

Результати дослідження. Культурно-географічне поняття «Слобожанщина» включає в себе велику територію колишнього Дикого поля, на якій утворилися п'ять козацьких полків – Харківський, Ізюмський, Сумський, Охтирський та Острогозький. Цей величезний та багатий на природу та цікавих людей край завжди приваблював Сковороду, про що свідчить його листування з багатьма мешканцями Слобожанщини – М. Ковалинського, Я. Правицького, В. Тевяшова, Я. Донця-Захаржевського та інш. Наприклад, з листа від 19 липня 1761 року, написаного із Стариці поблизу Белгорода, ми дізнаємося, що він товаришував і з єпископом, Кирилом Ляшевецьким, що з серпня 1758 р. був воронезьким єпископом, а потім ігуменом Троїце-Сергієвої лаври. Сковорода гостював у нього у 1775 р. Згадки про Слобожанщину знаходимо в багатьох творах філософа, у спогадах його друзів. Хоча сам термін «Слобожанщина» Сковорода не вживав. Як зазначав відомий дослідник життя та творчості Сковороди Л. Ушкалов «слово Україна Сковорода вживає всього двічі, маючи на думці Слобідський край: один раз – у притчі «Убогій Жайворонок» (1787), коли розповідає легенду про богиню Астраю («Божія дівка – істина – перший раз пришла к ним во Украину: так называется страна их»), а другий раз – у листі до Михайла Ковалинського від 26 вересня 1790 р. («Мати моя, Малороссія, і тетка моя, Украина...»).

У серпні 1759 р. отримавши запрошення белгородського єпископа Іоасафа Миткевича, Сковорода прибув на Слобожанщину та за рекомендацією свого товариша ігумена Гервасія Якубовича був призначений на посаду вчителя поетики Харківського колегіуму, в якому працював 1759-1760 навчальний рік. У своїй відомій роботі «Сад божественных плодов» Сковорода присвячує 25-ту пісню - Гервасієві Якубовичу, а 27-му пісню Іоасафові Миткевичу, також йому був присвячений вірш «На день народження білгородського єпископа», написаний латиною. 1762-1763 навчальний рік Сковорода також працював у Харківському колегіумі, про що ми дізнаємося з його листування з улюбленим учнем Михайлом Ковалинським.

Працюючи у колегіумі, філософ привернув до себе увагу місцевої громади тим, що мислив не так як інші, цінував свободу, знаходив в усьому прекрасне, насолоджувався життям, був сповнений любові до людей. «Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю», — зазначав Сковорода. Не всі його розуміли, тому після двох спроб

роботи в колегіумі, через брак розуміння та поваги, Г. Сковорода залишив навчальний заклад та почав свої мандри по «тітці – Слобожанщині», які тривали майже 25 років. Втім, покидати Слобожанщину він не квапився. Об'їхавши всю Харківщину, Белгород, Острогозьк, Г. С. Сковорода відвідав Воронежчину, Курщину, бував в Орловській губернії та в Таганрозі, що примикали до Слобожанщини.

У місті Острогозьку Сковорода відвідував свого друга, з яким він часто листувався, художника Я. І. Долганського. Вважається, що він був, імовірно, одним із прототипів співрозмовників у філософських діалогах Сковороди 70-х років. Також, вірогідно, гостював Сковорода ще у одного свого острогозького приятеля, колезького реєстратора А. Панкова. Дослідники творчості Сковороди припускають, що вплив Сковороди на родину Панкова був досить великий. Так, один із синів Панкова, Іван, навчався у Харківському колегіумі, по закінченні якого викладав філософію. Він був одним із тих, хто сприяв популярності Сковороди на Острогожчині. П. Ф. Панкову Сковорода присвятив «Харківські байки».

Відвідував Сковорода в Острогозьку також свого близького друга, останнього полковника Острогозького козачого полку С.І. Тевяшова. І.Тевяшову він переклав твір Цицерона «Про старість», листувався з Володимиром Тевяшовим (племінником С.І. Тевяшова) та присвятив йому трактати «Розмова, звана алфавіт, чи буквар світу» та «Кільце». На Острогожчині філософ закінчив один із найбільш твір «Ікона Алківіадська» («Ізраїльський змії») і подарував з присвятою С. І. Тевяшову. На Острогожчині написані «Діалог, чи Розмова про стародавній світ» і «Розмова п'яти подорожніх про справжнє щастя в житті» («Розмова дружня про душевний світ»).

У 1762 році Сковорода відвідав місто Купянськ на Харківщині, про що він написав у листі-присвяті Ф. І. Дискому у притчі «Убогій Жайворонок». На Харківщині Григорій Савич побував у багатьох місцях: Мерефі, Куряжі, Липцях, Основі, Бабаях, Вільшанах, Пан-Іванівці (тепер Сковородинівка), Довжику, Валках, Великому Бурлуці, Богодухові. Одним словом сходив майже всю Харківщину.

Важко навіть і уявити, скільки території охопив своїми очима Г. Сковорода, адже те, з яким натхненням він навідувався до селищ та лісів Слобожанщини можна тільки позаздрити. Проте чому він обрав саме такий спосіб життя? За своєю сутністю мандрівництво відкриває нове буття, яке є переходом до сьогоденних картин світу, оновлених вражень, знань, мудрості. Слобожанщина гарно впливала на філософа, бо під час цієї мандрівки він починає писати збірку своїх філософських байок «Байки Харківські», що стали першою збіркою байок в українській літературі та були написані в селище Бабаї біля Харкова. Сковорода неодноразово бував в Бабаях у гостях у харківського губернатора Петра Щербініна, зупинявся у флігелі, де жив священник і учень філософа Яків Правицький. Саме в Бабаях виник гурток послідовників Сковороди, які старанно переписували його твори, заборонені царською цензурою. У цьому селі Сковорода написав філософські трактати «Разговор дружеский о душевном мире». Будинок у Бабаях, де мешкав Сковорода, зберігся до нашого часу, але занепав, кілька разів його намагалися підпалити, навіть постало питання про його знос. Але поціновувачі творчості Сковороди відстояли старовинний будинок, а харківська обласна адміністрація прийняла рішення про реконструкцію будинка до 300-річчя філософа у 2022 році. У Бабаях знаходиться Сковородинівська криниця, яку, за легендою, відкрив сам Г. Сковорода, проте їй пощастило більше, ніж маєтку і її було реставровано та оновлено за підтримки небайдужих жителів.

Висновки. Мандруючи Сковорода змінював міста, села, монастирі, місця перебування, друзів і одночасно змінювався сам, зростав духовно, творчо. Завдяки цьому йому вдалося перемогти світ бездушності, гріха, суєти, образ, корисливості, спокус, лицемірства. Цей спосіб життя дав можливість Г. Сковороді не лише пізнати самого себе, а й залишитися самим собою, пройти такий життєвий шлях, який цілковито у всіх своїх аспектах витікав із чистої ідеї його внутрішньої субстанції. І все це під впливом Слобідського краю. Він наче затуманив розум філософа і засів так глибоко в його душі, що навіть зустрів смерть тут, під Харковом, у селі Пан-Іванівка, яку тепер гордо називають Сковородинівкою. Слобожане пишаються Г. С. Сковородою, тому усіма своїми силами намагаються зберегти те, що він нам залишив про себе. Тож, навіть після смерті Г.С. Сковороди, Слобожанщина завжди матиме частинку філософа у собі так само, як і філософ завжди тримав її у своєму серці.

ОБРАЗ ЛЮДИНИ ХХІ СТ. КРИЗЬ ПРИЗМУ ФІЛОСОФСЬКИХ ІДЕЙ Г.С. СКОВОРОДИ (АНАЛІЗ ЗБІРКИ «БАЙКИ ХАРКІВСЬКІ»)

Матус Т. А., Хіріна Г. О.

Науковий керівник: Іванова К. А.

Національний фармацевтичний університет, Харків, Україна

tanya.matuss@gmail.com

Вступ. Дуже часто ми стикаємось з тим, що не знаємо чи правильно ми чинимо в якій-небудь ситуації. У кожного свої погляди, своє розуміння обставин і надто рідко ми звертаємо увагу на чужу думку. На цьому фоні виникають суперечки і навіть бійки – і це все через непорозуміння. Як цього уникнути? Багато століть тому великі мудреці, філософи мали змогу знайти істину в плутаницях. Пізніше з'явилися байки – це такі невеличкі ліро-епічні твори повчального характеру з яскраво вираженою мораллю, і цьому ми завдячуємо «батькові байок», давньогрецькому філософу – Езопу. Проте потрібно пам'ятати, що в Україні цей жанр започаткував мандрівний філософ – Григорій Савич Сковорода. Цікаво те, що автор кожну байку направляє у самопізнання, вдосконалення людської «натури», що й було його основною темою філософії. Для того, щоб байки розуміла більша аудиторія, він пише їх на тогочасній розмовній мові та ще й у вигляді казок, а щоб підтвердити правильність своїх думок, Сковорода посилається на народні прислів'я. Мораль байки він називає «силою», що іноді становить у кілька разів більший розмір, ніж основна частина.

Мета дослідження. Дослідити актуальність творчості та філософських поглядів Сковороди у ХХІ ст., вплив ідей філософа на формування світогляду сучасної людини.

Матеріали та методи. Філософські та літературні твори Г.С. Сковороди, біографічний, порівняльно-історичний методи.

Результати дослідження. Доказом цього є збірка «Басни Харьковскія». Наприклад, байка «Двѣ Курицы» вчить нас тому, що талант (природженість) не може існувати без практики, як і практика без таланту. Ти можеш знати, як щось зробити, але чи зробиш ти це без навичок та досвіду? Однакове значення мають наука та досвід, вони полягають не тільки у знаннях, але й у практиці. Сковорода вважає, що робота без таланту, як і знання без роботи – це мука. Цим і відрізняється знання від науки (scientia et doctrina). Байкар через домашню